

Початок Української революції. Українська Центральна Рада

1. Формування програмних засад українських політичних партій у 1917 р.

Після скасування Тимчасовим урядом обмеження на громадсько-політичну діяльність, розпочали легально працювати українські політичні партії, що представляли інтереси різних прошарків суспільства. Наймасовішою була Українська партія соціалістів-революціонерів (УПСР), членів якої називали українськими есерами. Її очолювали Всеволод Голубович, Микола Ковалевський, Олександр Севрюк, ідейним лідером був Михайло Грушевський. Партія виступала за вирішення аграрного питання в інтересах селян та ліквідацію великого землеволодіння. Численною і впливовою залишалась Українська соціал-демократична робітничка партія (УСДРП) на чолі з Симоном Петлюрою, Володимиром Винниченком та Ісааком Мазепою, яка задекларувала у програмі захист інтересів робітників. Обидві політичні сили відстоювали автономію України у складі федеративної Росії та демократичний розвиток України із соціалістичною перспективою.

Українська партія соціалістів-федералістів (УПСФ) складалася головню з членів Товариства українських поступовців, виступала за економічні перетворення при збереженні приватної власності та усталення відносин між Україною і Росією на федеративних засадах. УПСФ мала найкращі з політичних партій фахові кадри. Очолював її Сергій Єфремов, до керівництва належали Андрій Ніковський, Ілля Шраг та Олександр Лотоцький.

Українська хліборобсько-демократична партія (УХДП), під орудою В'ячеслава Липинського та Сергія і Володимира Шеметів підтримувала розвиток фермерського господарства. У державотворенні відстоювала ідею політичної самостійності України. Незалежність України пропагувала і Українська народна партія (УНП), яка ще у 1902 р. проголосила боротьбу за самостійну Україну своєю метою. Реорганізувавшись у 1917 р. в Українську партію соціалістів-самостійників (УПСС), вона і надалі відстоювала ці ідеї. Серед її лідерів були учасники національно-визвольних змагань Опанас Андрієвський, Петро Болбочан, Олександр та Павло Макаренки, Іван Липа.

Мовою джерела. Із програми Української партії соціалістів-революціонерів:

«Українська партія соціалістів-революціонерів вважає, що до загальнолюдських ідеалів ведуть національні шляхи, вважає необхідним підтверджувати перетворення Російської держави на федерацію територіально-національних автономних одиниць з забезпеченням в їх межах прав й інтересів нацменшин...»

Мовою джерела. Із програми Української соціал-демократичної робітничої партії:

«...боротися проти національного гніту за рівні права всіх націй, твердо обстоювати право націй на самовизначення, за такі політичні інституції, які забезпечували б їй вільний культурний і громадський розвиток...»

Мовою джерела. Із програми Української партії соціалістів-федералістів:

«...б) повного волею вживати своєї мови у всіх приватних товариствах і школах; в) повного волею заснувати товариства культурні й об'єднуватись в національно-культурні спілки; ... д) заснування казенних шкіл з наукою на рідній мові...»

1. Які ідеї були притаманні політичним партіям УПСФ та УСДРП: автономістські чи самостійницькі? Наведіть аргументи на підтвердження своєї думки.

Мовою джерела. Із програми Української партії самостійників-соціалістів:

«Українська партія самостійників-соціалістів є партія працюючої маси українського народу. ... визнає соціалістичний ідеал... В справі державній партія стоїть на ґрунті повної незалежності Української Народної Республіки.

В основу закону мусить бути покладена конечна мета: націоналізувати землі, зробити їх національною власністю всього народу українського. Кожний член української нації, що живе з землі, бере її тільки до уживання, скільки може обробити її власними руками, без наймита».

Мовою джерела. Із програми Української демократичної хліборобської партії:

«...в найважливішій для нас справі земельній ми мислимо вільну хліборобську Україну як край високорозвиненого ... фермерського господарства. Ми будемо йти до того, щоб зникли якнайшвидше величезні поміщицькі латифундії, ... (їхнє місце мали зайняти) хутори трудового українського селянства...»

2. Утворення Української Центральної Ради. Михайло Грушевський.

Лютневі події у Росії спричинили початок Української національної революції.

Утворена 4 (17) березня 1917 р. у Києві Українська Центральна Рада (УЦР) стала представницьким органом українців. Вона перетворилась у керівний

осередок національної революції, фактично український парламент, який об'єднував членів українських політичних партій, культурно-освітніх, кооперативних, військових, студентських організацій, громад, наукових товариств, православного духовенства, багатьох безпартійних прихильників українського національно-державного відродження. Очолив УЦР М. Грушевський, відомий історик, керівник українського національного руху з дореволюційного часу; заступниками обрали В. Винниченка та С. Єфремова. Серед членів УЦР переважала позиція щодо здобуття незалежності України еволюційним шляхом, початком якого мала стати федерація у складі Росії. Окремі партійці виступали за негайне проголошення самостійної України. 19 березня 1917 р. у Києві пройшла 100-тисячна маніфестація під національними синьо-жовтими прапорами. Віче, яким вона завершилася, підтримало резолюції про автономію України.

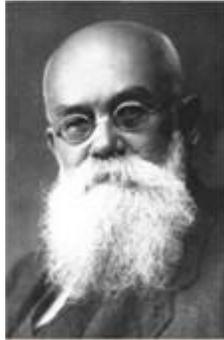

Будинок Української Центральної Ради

Основну роль у розробленні програмних засад УЦР відігравав М. Грушевський. У творах «Вільна Україна», «Хто такі українці і чого вони хочуть?», опублікованих у 1917 р., головною метою боротьби він вважав вимогу національно-територіальної автономії для України і перебудови Російської держави на федеративну демократичну республіку. Під національно-територіальною автономією розумілось територіальне об'єднання всіх етнічних українських земель, на засадах самоврядування, яке вирішуватиме економічні, культурні, політичні справи, утримуватиме військо, розпоряджатиметься своїми доходами, землями, природними багатствами, матиме власні законодавство, адміністрацію і суд. Тобто автономна Україна повинна володіти усіма атрибутами державності. Федерацію М. Грушевський бачив як об'єднання в одній союзній державі кількох національних територій.

Остаточно сформував програму УЦР і завершив її організацію Всеукраїнський національний конгрес, який відбувся у Києві 6-8 (19-21) квітня 1917 р. У ньому взяли участь близько 900 делегатів від різних політичних партій і громадських організацій за присутності представників не лише Наддніпрянщини, а й

Галичини, Буковини, Холмщини, Кубані, Москви, Петрограда. Першочерговим рішенням конгрес визначив боротьбу за національно-територіальну автономію України. Був обраний новий склад УЦР. Всеукраїнський національний конгрес легітимізував діяльність УЦР як представницького органу українців, стимулював розгортання українського руху, надав йому організаційних форм, усталив стратегічні завдання.

Михайло Грушевський (1866-1934)

Народився в м. Холмі (нині м. Хелм, Польща!

Освіта: закінчив історико-філологічний факультет Київського університету. У 1917 р. повернувся із чотирирічного заслання у Сибірку, Казані, Москві до Києва. Того ж року обраний головою УЦР. Співавтор чотирьох універсалів УЦР. У брошурі «Якої ми хочемо автономії та федерації» обґрунтував бачення національно-територіальної автономії: як об'єднання всіх етнічних земель зі всіма державними атрибутами. У період Гетьманату М. Грушевський перебував у Києві на нелегальному становищі. У березні 1919 р. емігрував, заснував Український соціологічний інститут у Відні. В 1924 р. повернувся до Києва, де доопрацьовував багатотомну «Історію України-Руси». Обраний дійсним членом Всеукраїнської академії наук. У 1930-х рр., під час комуністичних репресій проти української інтелігенції, був звинувачений в антирадянській діяльності та заарештований. Згодом М. Грушевського відпустили під домашній арешт, виславши з України до Москви. Помер у 1934 р. в Кисловодську.

«... Весь той тяжкий і небезпечний шлях до повного тріумфу наших демократичних і соціальних завдань Українська народна Республіка мусить пройти самостійно, як незалежна держава...»

3. Українізація армії. Вільне козацтво.

Національне піднесення навесні 1917 р. охопило солдатські маси. В їхньому середовищі зростало прагнення до формування національних військових частин.

Ініціатива створення українських військових підрозділів належала самостійникам, які вважали неможливим будівництво національної держави без національної армії. У березні 1917 р. за пропозицією одного з лідерів самостійників Миколи Міхновського військові українці у Києві заснували Український військовий клуб імені Павла Полуботка. У травні 1917 р. із солдатів-українців, котрі квартирувались у Києві, полуботківці утворили 1-й Український полк імені Богдана Хмельницького. Його формування відбувалося за штатами частини російської армії, хоча були деякі відмінності. Зокрема, підрозділи полку носили назви одиниць козацької армії XVII-XVIII ст.: батальйон називався куренем, рота — сотнею, взвод — чотою. Мова внутрішнього діловодства й команд була українською. Вояки одягали російську форму, але з українськими національними відзнаками. Офіцерські погони прикрашали вензели з ініціалами гетьмана Богдана Хмельницького. Полк мав і власний прапор — малиновий стяг з портретом Б. Хмельницького, який вишили черниці Фролівського монастиря. У травні 1917 р. полк налічував понад 3 тис. вояків. Офіційний указ про його створення підписав військовий міністр Тимчасового уряду Олександр Керенський 25 травня 1917 р.

Однак діяльність групи М. Міхновського не знайшла підтримки серед провідних українських політиків. УЦР не бажала через організацію українського полку загострювати відносини з Тимчасовим урядом. Все ж таки, намагаючись контролювати процес українізації армії, УЦР скликала I Всеукраїнський військовий з'їзд, що проходив у Києві 5-8 (18-21) травня. Він ухвалив рішення про «націоналізацію армії» та утворив Генеральний український військовий комітет на чолі зі Симоном Петлюрою, який мав узгоджувати свої дії щодо формування українських підрозділів із російським Генеральним штабом.

Прапор 1-го Українського козацького полку ім. Б. Хмельницького, лицьовий бік. Травень 1917 р.

Водночас українізація почалася на Чорноморському флоті, котрий на 75% був укомплектований із жителів України. Згодом на більшості його суден діяли українські корабельні ради. У квітні 1917 р. розпочалося формування загонів Вільного козацтва — найперше у Звенигородському повіті на Київщині.

Основою організації Вільного козацтва стала сотня, яку набирали з громадян одного села чи міста не молодших за 18 років, і вона не мала чітко означеної кількості. Сотні волості формувалися в курінь, курені — в полки, а полки губернії об'єднувалися в кіш. Вільнокозацький рух став загальноукраїнським, поширившись на Київщину, Волинь, Херсонщину, Катеринославщину та інші регіони.

Мовою джерела. Із постанови козацького з'їзду на Звенигородщині:

Закладаючи за звичаєм пращурів-запорожців підвалини організованої збройної сили української демократії, поставити собі завданням, щоб Вільне козацтво стало військом народу, а не пануючих класів, до якої б нації ці класи не належали».

1. Із якою метою було створено загони Вільного козацтва?

Коли в Україні у Києві відбувся Всеукраїнський національний конгрес, ...

США вступили у Першу світову війну.